

کلیدی اثر بخش تدریس

حسین بوسر

تدریس اثربخش

امروزه تدریس به نوجوانان می تواند به شدت مایوس کننده و توأم با ناامیدی باشد. چه بسیار اتفاق می افتد که معلمان در کمال ناباوری درمی یابند، شوروشوق آن ها در آموزش مطلبی مفید به نوجوانان، نمی تواند شوروشوق لازم را در دانش آموزانشان نیز برانگیزد. در چنین شرایطی، معلمان با مقاومتی سرد و لجوجانه، فقدان انگیزه، کم توجهی، بی علاقهگی توصیف ناپذیر و غالباً خصومتی آشکار، روبه رو می شوند. وقتی چنین جوی ایجاد می شود، به نظر می رسد هیچ شیوه ای کارایی ندارد. حتی نصیحت های معمول هم چون: «به نفع خودتان است»، «اگر فقط حواستان را جمع کنید و دل بدهید، استعداد های زیادی دارید» اثری ندارند. هنگامی که نوجوانان ظاهراً بدون دلیل از

موارد رنجش عمیق از دانش آموز بی انگیزه و قدرشناس منجر شود.

واقعاً چه تفاوت هایی بین روش های تدریسی که اثربخش هستند، با آن ها که شکست می خورند، وجود دارد؟ راز و رمز معلمان اثربخش چیست؟ عوامل زیادی

فراگیری آن چه معلمان می خواهند با ایثار و نوع دوستی به آن ها بیاموزند، امتناع می ورزند، می توان گفت معلمی هر چیزی را جز شورونشاط در بر می گیرد. در حقیقت این موضوع می تواند تجربه ای اسفبار باشد که به احساس عدم لیاقت، ناامیدی، بدخلقی و در بسیاری

بر نتیجه کوشش معلم در تدریس تأثیر می‌گذارد. ما در مجموعه مقالاتی با عنوان «کلیدهای اثربخش تدریس»، می‌کوشیم به صورت کاربردی به این عوامل بپردازیم.

یکی از عوامل مؤثر بر رفتار، احساس‌ها و هیجانات افراد، نگرش‌ها و باورهای آن‌هاست. بنابراین، یکی از عوامل زیربنایی و مهم در شغل معلمی، باورهای معلمان درباره خود، دانش‌آموزان، یادگیری و تدریس است. در این مقاله، به باورهای معلمان درباره دانش‌آموزان می‌پردازیم.

نگرش‌ها و باورهای معلم

نگرش معلم به ماهیت کلاس درس، موضوع و محتوای درس و ماهیت دانش‌آموزان، بر چگونگی رفتار او تأثیر دارد. بعضی از معلمان کلاس درس را سازمانی رسمی و غیرقابل انعطاف تلقی می‌کنند. قوانین باید دقیق رعایت شود و مطالب انتقال یابد. معلمان با نگرش کلاسیک، بر موضوع‌های درس تأکید می‌کنند. در مقابل، برخی معلمان کلاس درس را سازمان اجتماعی قابل انعطاف در نظر می‌گیرند و برای رسیدن به اهداف، با دانش‌آموزان رابطه‌های دوستانه و صمیمانه برقرار می‌کنند. چنین معلمانی، با نگرش روابط انسانی، بیشتر بر رشد دانش‌آموز تأکید دارند.

در این جا، برخی از مهم‌ترین باورهای غیرمنطقی معلمان نسبت به دانش‌آموزان را در قالب پرسش‌نامه‌ای تهیه کرده‌ایم. معلمان می‌توانند با تکمیل و نمره‌گذاری آن، خود را در این خصوص ارزیابی کنند. این باورها می‌توانند باعث برانگیختن سریع و حتی آشفتگی معلمان در برابر رفتارهای دانش‌آموزان و در نتیجه بروز واکنش نامناسب در معلمان شوند. شایان ذکر است، باورهای غیرمنطقی، «شدنی» نیستند؛ با نسبی بودن و محدودیت‌های انسان و نسبی بودن رویدادهای زندگی، سازگار نیستند و سرانجام باعث آشفتگی و بروز رفتارهای نامتعادل می‌شوند.

باورهای غیرمنطقی سبب می‌شوند که معلمان در برابر رفتارهای نادرست یا اشتباهات دانش‌آموزان در انجام تکالیف، به سرعت آشفتگی و عصبانی شوند و در پی آن، واکنش‌هایی غالباً نادرست و آسیب‌زا نشان دهند؛ مثل تذکر مداوم، گرفتن قول‌های مکرر از دانش‌آموز، سرزنش کردن دانش‌آموز و به رخ کشیدن

دیگر عملکردهای نادرست او، تحقیر کردن دانش‌آموز به ویژه در حضور هم‌کلاسان، پندوانداز مداوم و ایراد سخن‌رانی‌های اخلاقی، تهدیدهای کلامی، تأکید بیش از حد بر نمره به عنوان ابزار کنترلی، برچسب‌زدن به دانش‌آموز و بی‌مחلی کردن. این گونه رفتارهای معلم، نه تنها باعث اصلاح رفتار و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان نمی‌شود، بلکه به احساس ارزشمندی و عزت‌نفس آن‌ها شدیداً لطمه می‌زند و بدین ترتیب، دانش‌آموزان درک نادرستی از قابلیت‌ها و توانایی‌های خود خواهند داشت. این تصور منفی از خود، زمینه بروز مشکلات بعدی را در ایشان فراهم می‌کند.

نقطه مقابل باورهای غیرمنطقی، باورهای منطقی است. هر چند که تغییر باورهای غیرمنطقی به باورهای منطقی آسان نیست، ولی با بازبینی افکار و برداشت‌هایمان نسبت به رفتار دانش‌آموزان و با تمرین و تکرار، می‌توانیم بر این مهم فائق آییم. بپذیریم و این‌طور فکر کنیم که طبیعی است دانش‌آموزان گاهی رفتارهای معلمان را زیر سؤال ببرند یا با آن‌ها مخالفت کنند، گاهی اشتباه یا در انجام تکالیف کوتاهی کنند و گاهی حوصله درس و مشق را نداشته باشند. طبیعی است که دانش‌آموزان بیشتر از رفتارهای معلمان اثر می‌پذیرند تا گفتار آن‌ها. دانش‌آموزان حق دارند خواسته‌ها، انتظارات و علاقه‌های خود را بیان کنند و طبیعی است که دانش‌آموزان در برخی موارد، مایل باشند با تجربه کردن بیاموزند. توجه به این نکته لازم است که «پذیرفتن»، به معنی «تأیید» نیست و «طبیعی بودن» و «پذیرش» نیز به معنی «درست بودن و صحت گذاشتن» نیست.

نحوه نمره‌گذاری به این صورت است که به پاسخ کاملاً مخالف نمره ۱، مخالف نمره ۲، موافق نمره ۳، و کاملاً موافق نمره ۴ داده می‌شود. سپس نمرات همه سؤال‌ها با هم جمع می‌شود. حداقل و حداکثر نمره به ترتیب برابر با ۱۵ و ۶۰ است. نمره بالا به معنای اعتقاد بیشتر به باورهای غیرمنطقی درباره دانش‌آموزان است. پرسش‌نامه باورهای غیرمنطقی معلمان درباره دانش‌آموزان، در صفحه ۵ آمده است.

منابع

۱. یوسفی‌لویه، مجید. نکاتی پیرامون بهداشت روانی دانش‌آموزان. مجله تعلیم و تربیت استثنایی. شماره ۵۸، مهر ۱۳۸۵.
۲. گوردون، توماس. فرهنگ تفاهم در مدرسه. ترجمه پریچر فرجادی. تهران: انتشارات آیین تفاهم، ۱۳۸۴.

یکی از عوامل زیربنایی و مهم در شغل معلمی، باورهای معلمان درباره خود، دانش‌آموزان، یادگیری و تدریس است

پرسش نامه باورهای غیر منطقی معلمان درباره دانش آموزان

ردیف	گویه / عبارت	کاملاً مخالفم	مخالفم	موافقم	کاملاً موافقم	نمره
۱	دانش آموزان هرگز نباید رفتارهای معلم را مورد سؤال قرار دهند یا با او مخالفت کنند.					
۲	دانش آموزان باید مطابق انتظارهای معلم رفتار کنند. در غیر این صورت، معلم حق دارد از آن‌ها خشمگین شود.					
۳	اگر دانش آموزی رفتار نادرستی دارد، این نشانه شرارت اوست و باید به شدت با او برخورد شود.					
۴	دانش آموزان نباید رفتار معلمان را الگو قرار دهند، بلکه باید بدون توجه به رفتارهای معلمان، به نصیحت‌های آن‌ها عمل کنند.					
۵	تمجید کردن از رفتار درست یا تشکر از عملکردهای درست دانش آموزان، موجب «پرو» شدن آن‌ها می‌شود.					
۶	تنها زمانی باید به دانش آموزان توجه کنیم که مطابق میل ما رفتار می‌کنند.					
۷	دانش آموزان هرگز نباید اشتباه عمل کنند، آن‌ها همیشه باید تکلیف‌هایشان را درست انجام دهند. در غیر این صورت، باید تنبیه شوند.					
۸	اگر دانش آموزی تکلیف‌هایش را درست انجام ندهد یا رفتار مناسبی نداشته باشد، بهترین روش آن است که معلم به او بی‌محلی کند.					
۹	برای این که دانش آموزان درست عمل کنند، باید معلمان مرتب به آن‌ها تذکر دهند.					
۱۰	اگر دانش آموزی در انجام تکالیف یا حل مشکلاتش با مشکل روبه‌رو شود، معلم باید «راه‌حل» را در اختیار او قرار دهد.					
۱۱	مقایسه کردن دانش آموزان با یکدیگر و ایجاد رقابت بین آن‌ها، بهترین روش برای افزایش انگیزه پیشرفت در آن‌هاست.					
۱۲	ارائه تکالیف زیاد، تهدید کردن و ترساندن دانش آموزان، تلاش آن‌ها را برای یادگیری افزایش می‌دهد.					
۱۳	«تخریب» شخصیت دانش آموز خاطلی در حضور هم‌سالان باعث اصلاح رفتار او می‌شود.					
۱۴	برای کنترل بهتر کلاس، باید همواره با دانش آموزان خیلی جدی و خشک برخورد کنیم.					
۱۵	عقل و خرد معلمان بیش از دانش آموزان است.					
جمع امتیاز (نمره کل)						